

Proa

MELCIOR COMES

Tots els mecanismes

MELCIOR COMES

TOTS ELS MECANISMES

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: febrer del 2022

© Melcior Comes, 2022

L'escriptura d'aquesta obra ha rebut un ajut de la Institució de les Lletres catalanes i el suport de l'Institut d'Estudis Baleàrics.

Aquesta obra ha comptat amb el suport de les Beques d'Espectura Montserrat Roig del programa Barcelona Ciutat de la Literatura de l'Ajuntament de Barcelona.

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-924-5

DIPÒSIT LEGAL: B. 1.070-2022

Composició: Realització Planeta

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

TAULA

PRIMERA PART	
La carnassa	11
SEGONA PART	
Homes de tro	163
TERCERA PART	
Tots els mecanismes	321
QUARTA PART	
El puny invisible	475
<i>Dramatis personae</i>	637

CAPÍTOL U

QC

Era el meu millor amic i el vaig matar. Amb en Max ens havíem conegut a la universitat, no sé si ho sabies. M'hi havia matriculat sense cap mena d'entusiasme ni de curiositat, tan sols per passar l'estona mentre decidia què havia de fer amb tota l'ànsia que em coïa per dins. El meu pare era periodista, potser per això vaig anar-hi a parar. Amb un títol sota el braç podria ser com ell i qui sap si, arribat el moment, el nostre cognom m'obriaria algunes portes. Soc el fill únic de l'Èric Castro, un nom que ja no diu res a ningú. Oi que no et sona, a tu? El meu pare va gaudir dels seus anys bons: periodista esportiu en un diari important de Barcelona. Era molt llegit, participava en tertúlies a la tele i a la ràdio. La mare i jo el miràvem des del menjador de casa quan debatia amb humor sobre el joc del Barça, i quan anava a escola em pensava que era un home prominent, tant com l'alcalde o el president del Club.

Va escriure un llibre sobre Johan Cruyff, i milers d'articles i cròniques, a més d'un recull fenomenal d'entrevistes a velles glòries. El pare era un professional respectat; viatjava amb l'equip arreu del món i acudia als entrenaments, entrava fins i tot als vestidors i a la Masia; tenia fotos amb les estrelles brasileres i portava a casa pilotes signades per tots els jugadors. Potser sí, potser és el que jo volia. Ser cronista d'esports.

Escriptor de proses de diari. Omplir pàgines explicant a la

gent com s'havia jugat, qui havia excel·lit. Les polèmiques arbitrals inevitables, i posar notes als jugadors, i usar paraules com «enteresa», «dràstic», escriuria «referencial» per no dir «influent», i parlaria «d'instant que certifiquen la inspiració en la instància decisiva...», cursileries, i en castellà, esclar, i tot això amb un cigarret al caire de la boca mentre amb les mans fuetejaria una màquina d'escriure com les que tenien aquells homes sorruts a la redacció del carrer Pelai. Sí, el meu pare em feia repassar-li els articles, els llegíem en veu alta; així detectava, quina obsessió, les repeticions de paraules. Vaig aprendre a valorar cada mot. Una frase ha de ser rodona i viva, com un cuc que s'enfila per la tija d'una flor. Això és una citació del pare: destaca-ho si pretens publicar el que t'explico.

Escolta'm. Ho estàs gravant tot, oi?

En Max Riba també fumava, com el meu vell. Jo no vaig deixar el tabac fins molts anys després, encara que hi he tornat a caure. Tinc mentalitat d'addicte, això m'ho han dit moltes vegades; com la devia tenir en Max. Ja saps, vols destruir el capitalisme dels altres, però no pots ni contra el teu tabaquisme. Potser hauria de fer teràpia, o suïcidar-me directament. Escolta'm bé, em sembla que parlant em curo una mica.

En Max fumava molt. I no sempre tan sols tabac: omplia els cigarrets d'engrunes d'haix; deia que era una bona manera d'estar relaxat i concentrar-se. Això era abans que tot plegat s'hagués transformat en una sala de vetlles presa per una epidèmia de puristes. Quan la ingenuïtat moralitzadora no era l'última dèria i trobar culpables encara no era un esport. Hi havia tumult, escàndol i confusió. Però ni el virtuosisme s'havia tras-tocat ni la innocència estava sota sospita.

Era una mica més alt que jo, ja ho saps, els cabells castanys molt clars, gairebé rossos, els ulls vius i verds, completa tu la descripció, fes de novel·lista, va. Recorda parlar dels texans que sempre duia, tan amplos, i de les camises de quadres, que es cordava només a l'últim botó de dalt, a sota, les samarretes de

grups de thrash metal. També hauries de descriure la gavardina que degué comprar als encants, una versió lamentable de la bona gavardina alemanya que usaria anys després, quan ja era un dels periodistes més temuts del país.

Era tres anys més gran que qualsevol altre estudiant novell; es veu que havia començat una altra carrera, i que l'havia abandonat després d'acabar el primer cicle per poder-se dedicar a allò que de veritat l'apassionava: el refotut periodisme.

Se'm va acostar a la cafeteria, jo m'hi estava fent ganyotes davant d'un llibrot de teoria de la comunicació; no aconseguia treure'n l'entrellat ni subratllant-lo amb coloraines. Allò era insuportable, feia picor als ulls. Anava pel tercer cafè, jo, fumava per matar els nervis. Es va asseure davant meu i és com si ara mateix el tornés a sentir:

—Què te passa, companyero?

Sabia dir la paraula exacta, i a més parlava amb accent illenc, sense tractar de dissimular-lo ni tan sols una mica. Però sabia fer-ho —un dels seus talents—: el senties parlar amb una noia de l'Eixample i hauries dit que tota la vida havia viscut a les Corts, com jo; o amb una de les Borges Blanques i estrafeia l'accent de les Garrigues.

I quan parlava en castellà semblava de Madrid mateix; brodava també un anglès perfecte, fins i tot sabia unes gotes d'alemany que em feien petar de riure. T'imitava els professors, els periodistes de la tele; sabia embolicar-te amb frases i frases sense cap sentit com les que trobàvem en els llibres de la carrera, i les posava als exàmens, òbviament amb grans qualificacions. Jo el vaig matar, ves reiterant-ho. Que vagi quedant clar.

Era un tipus que et citava tant Umberto Eco com Jean Baudrillard; et podia repetir un diàleg de *Casino* o un fragment de *La condició postmoderna*. I citacions en llatí, màximes que amollava d'improvís, rememorades. Era de Mallorca; això ho vaig saber tot d'una per l'accent —va fumar-se, el primer dia, mig paquet dels meus Marlboro mentre m'explicava la lliçó com si

fos una rondalla—: tenia una obstinació fanàtica, i l'humor estranyot i naturalment provincià, que te'l feia imprescindible, oi? Era un líder tenaç, l'eina més esmolada de la ferreteria, una foguera d'autenticitat contagiosa. Ser el seu millor amic era un privilegi. L'hauria seguit fins a la fi del món.

Era, també, un paio que tenia les seves peculiaritats. Vivia a Gràcia, amb dos capsigranys més al carrer Terol, prop de la plaça de la Revolució. Pràcticament m'hi vaig mudar; un dels companys se n'anava el divendres a Figueres i en Max em convidava a estar-m'hi: estudiàvem, no et pensis. Estudiàvem molt; el tio era increïblement responsable. Teoria de l'economia. Si no hagués estat per ell, jo hauria abandonat la carrera al final del primer semestre. Escriptura periodística. M'ho explicava tot amb les seves paraules, i jo a ell l'entenia, no com els llibrots o els professors, segons ell, malalts d'ideologia. Bullíem pasta, bevíem Jota Be, ens empassàvem tots els diaris. Fonts, tècniques, organització. El pare em portava de la feina exemplars de *The New York Times*, que en Max devorava amb una alegria que havies d'envejar-li:

—Has de llegir això. —La seva frase.

El xaval estava al cas de tot, i ja tenia clar què volia ser. Parlàvem de noies i d'esports. Anàvem a concerts a Razzmatazz, a cases d'ocupes, on el coneixien pel nom. Li vaig presentar el meu pare; a la meva mare li va encantar.

—Aquest jove val molt —va dir el pare, sorprès que hagués fet un amic així—. Té ambició, el cap ben posat.

—És molt simpàtic, però fa olor d'aixella —va dir la mare.

Ella li va arribar a cosir els botons de les camises, li va fer més d'una bugada, li va comprar mitjons i li va fer una bufanda de llana, que anys després —ja hi arribarem— en Max encara es posava per venir a la feina a El Vigilant punt cat.

Els divendres, la mare cuinava lasanya per a tots dos perquè jo me l'emportés a Gràcia. El pare ens aconseguia entrades per al futbol i el bàsquet. Escoltàvem música, Radiohead, Joe Satri-

ani, anàvem a la Fílmoteca, Alan J. Pakula. Ens deixàvem seduir per les noies de Gràcia que no portaven sostenidors i que es rapaven damunt de les orelles, Sidney Lumet. I vam lligar, vam follar menys del que volíem, esclar, William Friedkin. Vam tocar pèl, oi tant, i vam menjar xurros després de tancar els bars més indignes d'Horta o de Sants. Pier Paolo Pasolini. Tot el repertori, inventa una escena, però sense drogues, que ja tocarà. Encara no estava de moda sentir-se culpable per ser un home de pell clara. I sí, vam fer totes les coses que s'han de fer quan ets estudiant i tens el cap buit, el cor net i la polla ben dura.

Internet el va canviar. Potser va ser això, la seducció d'internet... Quan van arribar les vacances, em pensava que se'n tornaria a Mallorca, i que m'hi convidaria. Però no: ell continuava sol, a Gràcia, davant de l'ordinador. Jo tenia ganes d'anar de festa a s'Arenal o Alcúdia. Conèixer la seva gent, una família de la qual no parlava mai, el reputa. Tenia un portàtil que va començar a connectar a la xarxa, amb un mòdem que sonava com un piano de nen; s'hi estava hores, dins el seu quarto, tancat com si tingués febre.

—Això és una mina... —em va dir un dia, entrant a la cuina i assenyalant amb el polze cap a l'ordinador que brunzia al fons del passadís—. Això d'internet canviarà el món. No el món, no, canviarà el temps. El passat, el futur i el present, Quim. I els cervells. Serà la revolució més important en el camp de la informació des de la invenció de la impremta. I ningú està preparat per encaixar-ho. Ningú.

—Al·lucines...

—Ens canviarà les ments, Marshall McLuhan, Quim...

—Whisky Macallan, Màxim. Brindem!

Em va semblar una exageració, com si internet fos una tomba plena de tresors. Però aquella capseta blanca que feia sorollets i llumenetes s'ho empassaria tot, en primer lloc la feina del pare. En Max ho va veure venir. Havíem llegit que a les societats modernes les notícies substituïen les velles religions.

D'on emergia l'autoritat, els codis semiòtics, el sí i el no de cada dia. De les notícies rebíem revelacions i convencions culturals, apreníem què és bo o dolent, enteníem el sofriment i se'ns donava una besllum de la lògica soterrada de les coses.

—Un periodista —això m'ho va dir moltes vegades, en Max— no només t'informa del món sinó que te'l crea, dona forma a la realitat dins la ment dels receptors. I ho fa en la línia d'unes prioritats que sovint no estem preparats per assimilar ni comprendre. En el fons, ¿no estem educant la ciutadania de la manera més insistent que s'hagi donat mai? Pensa-hi: construïm tota la narrativa que la gent necessita.

I què volia dir-me, amb això?

Aquell estiu no vaig anar a Mallorca, no. Ell va venir uns dies a Salou, on els meus pares llogaven un apartament durant el mes d'agost per no morir asfixiats al nostre pis del carrer Europa. Però no es va divertir gens, en Max: em deixava sol amb els meus pares, a casa o a la platja, per anar a connectar-se a internet a un locutori o a qualsevol cafè que tingués un ordinador. Què mirava?

Diaris i webs governamentals. Articles i llibres que descobria en catàlegs de segona mà, o escanejats i visibles, hemeroteques que començaven a tenir l'accés obert, de diaris anglesos, nord-americans o d'arreu del globus. El *Hokkaido Shimbun*, el *Tehran Times*. Revistes estrangeres d'Israel o d'Itàlia, reportatges sobre política exterior sueca, la Nupedia. Què sé jo, tota mena de webs amb informació «alternativa», dades que, com deia ell, eren allà, disponibles per a qui sabés interpretar-les. Gravava aquelles merdes en CD-ROM i tornava a casa a revisar-les, tot prenent notes i capcinejant. L'humor li va canviar. Fumava més que mai i no es dutxava; abusava de les begudes energètiques.

—Max, anem a sopar amb uns amics —li deia jo.

—No soc la teva nòvia, Quimet.

—Però què et passa?

—A vegades per saber alguna cosa cal no entendre res...

La mare el va començar a avorrir perquè no es presentava a l'hora dels àpats; a migdia encara dormia.

—Els genis tenen aquestes coses —va dir el pare, rient.

Però allò no podia ser, i se'n va anar. El vaig acompanyar a l'estació del tren; no marxava cap a Barcelona sinó en direcció a Saragossa, i d'allà a Madrid.

—I què hi vas a fer, a Madrid? —li vaig demanar.

—Me'n vaig a veure el meu pare —va dir. Durant aquell estiu no en vaig saber res més.

Al setembre vam reprendre les classes, i sí, va tornar amb molta empenta. Més o menys estava d'humor i feiem coses junts, però no gaires. Faltava molt a classe, i només recordo haver anat al pis de Gràcia un o dos cops. Ja no m'ajudava a estudiar, tot i que em deixava els apunts, els resums que feia del que havíem de llegir. Va obsessionar-se, aleshores, amb el deganat de la facultat. Agafa't fort. Resulta que li van acceptar reportatges al diari dels estudiants. Allà va començar a fer de les seves.

Va ser un primer tast. El que després seria conegut com un «ribot», el «ribot de Riba», o Max Riba a l'atac i tremola, noi, que cauen bombes de punta. Ja saps. Dinamita de veritat. Fins llavors tothom passava del diari dels estudiants; només publicaven entrevistes de merda i articles d'opinió de revolucionaris de cafeteria, editorials sobre la legalització de les drogues i feminisme de samarreta. Però no: el van haver de reeditar. Va fer-ne una de grossa. El primer ribot.

Va investigar. Qui era qui.

Buf, posa-hi èmfasi, perquè va ser memorable. Que si el degà era fill d'un torturador franquista. Noms. La relació del degà amb el banc que gestionava les matrícules i el carnet universitari, que funcionava com una targeta de crèdit. Xifres, cognoms i contractes. Que si la vicedegana havia estat de Bandera Roja i havia escrit articles defensant la lluita violenta dels Baader-Meinhof, i frases seves publicades a no sé quin pamflet ciclos-

tilat. Que si tal catedràtic havia delatat els seus companys del Buró de Londres. Proves. Que si tal professor havia ajudat a armar l'artefacte explosiu amb què es mataria per accident un company de Terra Lliure quan anaven a deixar-lo a una oficina de l'INEM. Adreces. Qui era familiar de qui i qui havia aconseguit la plaça de professor perquè era fill o cosí o parella del catedràtic, i la relació d'aquest amb tal partit o tal altre i el que havia cobrat per no sé quins informes adreçats a la Generalitat, etc.

Ja saps, encara tinc l'article i te'l puc passar, me'l vaig llegir dotzenes de vegades. Un treball d'investigació formidable, complet i inapel·lable. No hi havia ni una sola línia d'opinió: fets, fets, xifres, dades, la veritat crua. Foc granejat.

N'has de fer una escena llarga, de les teves, la veig. En Riba caminant pels passadissos de la facultat, sota aquell sostre de vidre, i la resta d'estudiants obrint-li pas, aplaudint-lo com si fos una estrella de cine. Ell mirava a terra, li onejaven els faldons de la gavardina de captaire, i seguia avançant cap a classe, tothom amb el diari sota el braç i en Max amb els ulls abaltits, la motxilla a l'esquena, com si sentís ploure, i jo pensava enmig d'una càlida sensació de triomf: és el meu amic, és el meu amic, és el meu millor amic! Posa-hi molts colors, música, com si fos manga.

I el pare:

—Això li farà guanyar-se molts enemics...

I jo pensava: i què? Ha dit cap mentida?

—El meu pare diu que... —li vaig dir. Però no em va deixar acabar.

Aquí també et convé una escena de dues pàgines. Érem a Gràcia, sols al pis. Ell xarrupava un cafè, es fumava un porret amb el cap enfonsat entre les pàgines d'una revista nord-americana. Jo li havia portat el dinar en un tàper, dos carnets perquè a la nit poguéssim anar a l'estadi i un quadern ple dels meus dubtes sobre escriptura periodística.

—Què putes sap, el teu pare, eh, pirreuma?

—El meu pare és periodista —li vaig recordar—. El pare només ve a dir que.

—Ton pare, Quim, és un venut.

Em va fer enfadar. El meu pare, un venut? Què cony sabia ell, del pare? Un simple periodista esportiu, un home rialler, bo, sensat i treballador. Un home que li havia obert les portes de casa, que el tractava com un fill. Que l'admirava i l'encoratjava i li havia pagat el sopar, i que el portava al futbol sense tenir-ne cap obligació. Venut a qui?, li vaig demanar. I era com si ho portés estudiat, en preparava un article? (Oi tant: ja t'ho contaré.) Ara convindria una mena de monòleg en què parlés el mateix Max i es veiés què em va dir, fil per randa, me'n recordo de gairebé tot. Jo mai més no tornaria a Gràcia, ni li vaig dirigir la paraula fins molts anys després.

En resum, que el pare en el fons treballava per al president del club, que, com saps, era un important constructor, un especulador immobiliari que s'havia fet molt ric a l'ombra dels tripijocs que possibilitava l'alcalde franquista de Barcelona, va dir en Max. La immobiliària del president, ENA, havia destrossat la ciutat, havia comprat edificis catalogats, patrimoni modernista. I l'havia fet malbé, l'havia segrestat perquè l'ajuntament li concedís privilegis en altres bandes. Deia, en Max, que el president del Club era un corruptor, que comprava el silenci dels inspectors d'Urbanisme i dels d'Hisenda. Que es passava pels dallonses els moviments veïnals, i que el pare donava suport en els seus articles al projecte que pretenia requalificar urbanísticament els voltants de l'estadi per poder-hi fer milers de pisos, centenars de locals comercials, museus i bars i sales de cine, i que el pare, i també el diari en el qual treballava, no deien res del que havia passat aquell estiu.

Les manifestacions de veïns, les pancartes contra el projecte que omplien els balcons de l'Hospitalet i les Corts. Tot el que estava a punt d'esclatar a la ciutat davant del silenci de periodistes del Sistema com el pare, i també del diari per al qual feia

vint-i-cinc anys que treballava, que pertanyia a un home del règim, un aristòcrata franquista i procurador a les Corts durant la dictadura, un dels autors de la llei de premsa de Fraga, bon amic, doncs, del sinistre ministre d'Informació justificador d'assassinats polítics, etc.

Bé, que em va deixar tremolant.

Jo no sabia si deia allò seriosament o bé si només pretenia fer-me reflexionar. Què tenia a veure el meu pare amb tot allò? Un catalanista bàsic, segurament socialista, responsable, honorat i comprensiu. Un bon home que creia en el país, els seus rius i muntanyes. Un entusiasta del futbol, un bon paio que en els seus articles només parlava de fitxatges i de passades, de gols en fora de joc. El pare era un periodista que, després de pagar la hipoteca i mantenir-nos a la mare i a mi, li quedava just per als tres paquets de Ducados que cada dia tirava coll avall. Però esclar, d'on sortien els diners amb els quals es compraven aquells jugadors? Als ulls d'en Max Riba el meu pare era un ximplet de profit i un explicador de falòrnies al servei de l'alienació que mantenia la ciutadania en la inòpia.

El vaig matar una colla d'anys després, però hauria hagut de fer-ho aquell dia: agafar el ganivet del pa i clavar-l'hi al coll. Nyac. Bé, això no ho posis, que em farà quedar com una mala persona. Assassí sí, però no mala persona. Encara ho graves? T'he d'explicar moltes més coses. Espero que aprofitis tot aquest material. Ja saps, escriu-ho bé. Com anava allò de l'assassí i la prosa fantàstica?

No abuisis dels trucs barats. Posa-hi instint de novel·lista tradicional. Grans embolics. Mercaders i carnisseres: la novel·la com a producte interior brut. Veus i més veus. Desmesura i detalls minuciosos. La tragèdia de la vida vulgar. Res de prosa de col·legial, que no soni com una puta redacció.

No el vaig tornar a veure fins anys després. Llavors sí, el vaig matar, a la meva manera. Soc humorista i estic cansat. Ara atura l'aparell.